

PURASTAAN KIELTÄ 5 Ahdistava poikkitieteellisyys?

Uppiniskaisia tutkijoita patistellaan poikkitieteellisyyteen, mutta korulauseita pidemmälle ei useinkaan päästä. Oma tietäni tieteiden väliseen yhteistyöhön on tasoittanut se, että edustan maantiedettä, joka on lähtökohtaisestikin omanlaisensa sillisalaattitieteenala. Aitojen yli kurkottelua kielitieteen ja muiden tieteenalojen suuntaan on avittanut sekin, että olen oppinut nimittämään itseäni vaihtelevasti yhteiskunta-, kulttuuri-, kaupunki- tai nimistömaantieteilijäksi, tilanneherkästi akateemisista identiteettiäni muunnellen. Tämäkin on mahdollista (ellei peräti legitimiä) niin filosofian eri oppirakennelmat, planetaariset mekanismit, talouden lait kuin mikroskooppien löydöksetkin synteeseihinsä kelpuuttavan ”terrestrisen tilatieteen” piirissä!

Kokemuksesta voin kertoa, että kuilu kielitieteen ja yhteiskunta- ja kulttuuri-teoriasta ammentavan maantieteen välillä ei ole niitä helpoimmin ylitettäviä. Kielentutkijan pihkanat ovat varsin tarkkoja karsinoidessaan itseään ja toisiaan eri leireihin, kuten olen nimistöntutkija- ja sosiolingvistikollegojani seurattessa pannut merkille. Lisäksi kielitiedetraditioon iskostunut saussurelainen tapa rajata tutkimuskohde sulkeistamalla ei-kielellinen analyysien ulkopuolelle tai vain taustamuuttujien asemaan, on poikkitieteellisyyden näkökulmasta varsin masentava fiksaatio. Yhä edelleen kielitiede on pitkälle erillinen lahkoihin jakautunut seurakuntansa ihmistieteiden joukossa. Paradoksaalinen näytö ”lingvistiksestä kitkasta” tieteiden välisessä kanssakäymisessä on eri kulttuuri- ja yhteiskuntatieteitä viime vuosikymmeninä myllertänyt kielellinen käänne, jonka suhteen itse kielitiede on pysytellyt valtaosin paitsiossa.

Edellä sanotusta huolimatta ymmärrän hyvin kielitieteilijöiden motiiveja karsastaa tutkimusta, jossa jako kielelliseen ja ei-kieliseen tieteen tahtoon hämärrytetään. En osune väärään arvattessani, että kielellinen käänne on synnyttänyt monien kielentutkijoiden silmissä käsitteellisesti ja analyttisesti epätarkkaa tutkimusta. Dialogi innokkaiden diletanttien kanssa voi olla avartavaa, mutta spesiaalitetien edistämisen ja tiedon kumuloitumisen näkökulmasta usein myös ajanhukkaa.

Asian kääntöpuoli on se, että yhteiskunnallisten muutosten myötä kielitieteen ja muiden ihmistieteiden väli-maastoon pulpahtelee ilmiöitä, joiden ymmärtämiseksi tieteenalojen etabloitunut käsite- ja menetelmäarsenaali on riittämätön. Sekä kieli- että maantieteessä esimerkiksi keskustellaan globalisaation, markkinalogiikan ja median ruokkimista muutoksista, transnationaaleista identiteeteistä sekä tilan ja vallan yhteenkietoutumisista, kuten kansallisvaltioiden toimeenpanemasta ”kielellisen tilan” standardisoinnista ja sen pitkäkantoisista seurauksista. Miten edistää näiden ja muiden ajankohtaisuuksien tutkimusta tavalla, joka palvelee paitsi tieteidenvälisyyttä myös perinteisten tieteenalojen uudistumista?

Eräs yksinkertainen ratkaisumalli on ikään kuin höllentää tieteidenvälisyyden ideaalia ”poikkitieteellisyydestä” ”monitieteisyyden” suuntaan. Edellisen, syvemmän tason tieteidenvälisyyden, voi määritellä pyrkimykseksi luoda uudentyypistä tietoa, joka ei palaudu olemassa oleviin tieteenaloihin ja niiden perusolettamuksiin. Jälkimmäisessä taas voidaan löyhimmillään vain tarttua yhteiseen teemaan eri näkökulmista. Esimerkkinä monitieteisestä toimintamallista voi ajatella tiedetapahtumaa, joka koostuu eri tieteenalojen intressien mukaan hajakeskitetyistä työryhmistä ja näiden näkökulmia kokoavista yleisessioista, joissa käsitteellisiä synergiaetuja ja todellisia poikkitieteellisiä avauksia syntyy, jos on syntyäkseen. Samantapaisesti voi ajatella, että monitieteisestä tutkimushankkeesta syntyy eri näkökulmista kirjoitettuja tuotoksia osapuolena olleiden tieteenalojen julkaisuihin – ja mikäli yhteistyö on onnistunut luomaan jotakin uutta, kiinnostusta syntyy myös yli tieteenalarajojen.

Oma yhteistyöni kielitieteilijöiden ja nimistöntutkijoiden kanssa on tuottanut paitsi eri akateemisille lukijakunnille kirjoitettuja artikkeleja, nähdäkseni eräitä aidomminkin poikkitieteellisiä avauksia, liittyen esimerkiksi kaupunkitilan arkiseen nimeämiseen sekä kaupunkinimistön käynnissä olevaan kaupallistumiseen ja hyödyntämiseen osana paikkamarkkinointia. Maantieteellis-kielitieteellinen tieteidenvälisyys näiden teemojen tiimoilla jatkuu ja ehkäpä edelleenkin syvenee. Moni- ja/tai poikkitieteellisyys kannattavat, kunhan ei anna omimman tieteellisen teränsä tylsyä!

Jani Vuolteenaho

Helsingin yliopisto

jani.vuolteenaho@helsinki.fi